

Współczesne systemy bezpieczeństwa - wprowadzenie

dr Magdalena Dalecka-Zaborowska
Katedra Zarządzania Strategicznego i Marketingu

Plan prezentacji

1. Definicje podstawowych pojęć: bezpieczeństwo międzynarodowe i jego podstawy; państwo, organizacja; typologia organizacji międzynarodowych.
  2. Modele bezpieczeństwa międzynarodowego.
  3. System bezpieczeństwa międzynarodowego.
  4. Powszechny system bezpieczeństwa zbiorowego.
  5. Regionalny system bezpieczeństwa zbiorowego.
  6. Współczesne formy bezpieczeństwa.
-

Definicje podstawowych pojęć

- **Bezpieczeństwo międzynarodowe** – suma bezpieczeństw państw + wartości wspólne dla określonego systemu: stabilność, poczucie pewności, równowaga i współpraca.
- **Podstawy bezpieczeństwa międzynarodowego** - umacnianie poprzez: doskonalenie prawa międzynarodowego, udoskonalanie mechanizmów działalności powszechnej organizacji bezpieczeństwa jaką jest ONZ oraz układów i organizacji regionalnych; działania uniwersalne, subregionalne, regionalne i lokalne.

Definicje podstawowych pojęć

- **Państwo** – suwerenna organizacja terytorialno-polityczna, składająca się z 3 elementów konstytutywnych: ludności, terytorium i władzy suwerennej; suwerenność oznacza formalny status państwa w otoczeniu międzynarodowym i wskazuje, że państwo jest odrębną i niezależną jednostką geopolityczną, która sama sobie włada i za siebie odpowiada.
- **Organizacje** - powstają w wyniku porozumienia (umowy międzynarodowej), ale mogą mieć charakter mniej formalny; organizacje różnią się między sobą wieloma cechami, w tym terytorialnym i przedmiotowym zakresem działania, rodzajem aktywności, funkcjami, stopniem rozbudowy struktur wewnętrznych i znaczeniem na arenie.

Definicje podstawowych pojęć

- ▶ Biorąc pod uwagę zakres członkostwa i przedmiotowy zakres kompetencji:
  - **organizacje powszechne i wszechstronne** (Narody Zjednoczone);
  - **organizacje powszechne o kompetencjach ograniczonych** – wyspecjalizowane (WHO, Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Międzynarodowa Organizacja Pracy);
  - **organizacje o ograniczonym członkostwie i ogólnych kompetencjach** – organizacje regionalne (Organizacja Jedności Afrykańskiej, Organizacja Państw Amerykańskich);
  - **organizacje o ograniczonym członkostwie i ograniczonych celach** – o charakterze gospodarczym, polityczno-wojskowym, społecznym, kulturalnym, technicznym (EFTA, EWWiS, UZE, NATO)

Modele bezpieczeństwa międzynarodowego

- ▶ Formy ładu międzynarodowego służące aktorom do utrzymania pokoju i pogłębiania stabilności zgodnie z ich oczekiwaniami i interesami.
- Jako **subordynacyjny/unilateralny**:
  - model imperialny;
- Jako **koordynacyjne / multilateralne**:
  - model równowagi sił;
  - model równowagi strachu;
  - model bezpieczeństwa zbiorowego;
  - model rządu światowego;
  - model neutralności;
  - model izolacjonizmu.

Modele bezpieczeństwa międzynarodowego

■ **Model bezpieczeństwa zbiorowego:**

- przewencja pokoju przy wykorzystaniu środków nie-siłowego rozstrzygania sporów międzynarodowych; bezpieczeństwo zbiorowe wg amerykańskiego badacza I.L. Claude'a:
  - Koncentracja siły oparta na kumulacji potęgi państw,
  - Służy wyłącznie celom obronnym, wymaga od członków niestosowania agresji,
  - Demokratyczny charakter pomaga wzmocnić pozycje małych państw, zdominowanych przez mocarstwa,
  - Sprzyja tworzeniu instytucjonalnego aparatu kontroli dla polityk państw.

System bezpieczeństwa międzynarodowego

► Modelowy system bezpieczeństwa:

- Zakaz wojny między uczestnikami;
- Nakaz pokojowej regulacji sporów między nimi;
- Przestrzeganie ogólnych zasad stosunków międzynarodowych;
- Agresor spotyka się z reakcją w postaci sankcji, zależnej od natury przewinienia;
- Decyzja o przyznanie sankcji jest podejmowana przez uprawnione do tego organy, powoływane przez członków systemu;
- Mechanizmy ograniczania lub kontroli zbrojeń na obszarze systemu;
- Całość systemu ujęta w organizację międzynarodową; jej podstawą jest traktat lub inne porozumienie międzynarodowe.

System bezpieczeństwa zbiorowego

- ▶ **Systemy**, które mają zapobiegać konfliktom między państwami, a nie bronić przed zewnętrzną agresją (sojusz), od wspólnoty bezpieczeństwa odróżnia go różnorodność i zakres uczestnictwa – obejmuje wszystkie państwa niezależnie od ich ustroju;
- ▶ **Organizacja Narodów Zjednoczonych** – 26.06.1945
Karta Narodów Zjednoczonych, która jest traktatem stanowiącym podstawy pod współczesny, powszechny, uniwersalny system bezpieczeństwa zbiorowego; zapowiedziana w 1943 w Moskwie przez Wielką Trójkę, negocjowana w Jałcie; na system Karty NZ składają się 3 warstwy: **1. regulacje i zobowiązania traktatowe, 2. organy podejmujące decyzje i nadzorujące ich wykonanie, 3. procedury i instrumenty realizacyjne.**

System bezpieczeństwa zbiorowego - ONZ

- ▶ **Główny cel:** utrzymać międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo, przy skutecznych środkach zbiorowych, tłumienie wszelkich przejawów agresji i innych naruszeń pokoju; karta ustanawia powszechne zasady prawa i stosunków międzynarodowych dla pokoju i bezpieczeństwa;
- ▶ **Rada Bezpieczeństwa ONZ** – główna odpowiedzialność za utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa; pokojowe rozstrzyganie sporów, których trwanie może zagrażać bezpieczeństwu, może wezwać państwa do uregulowania ich sporu za pomocą środków z art.33; może sama doprowadzić do ich rozstrzygnięcia;

System bezpieczeństwa zbiorowego - ONZ

- Ważnym elementem bezpieczeństwa międzynarodowego w Kartce są **porozumienia i organizacje regionalne** – pokojowe załatwianie sporów i takiego rozwijania stosunków międzynarodowych w regionach, który umacnia ich kooperatywny i międzynarodowy charakter; Rada może posłużyć się organizacją regionalną do użycia siły przeciwko państwu, które jest uznane za zagrożenie dla pokoju, ale użycie siły przez porozumienie regionalne może odbyć się tylko za zgodą Rady; organizacje te pełnią rolę pomocniczą co jest podyktowane zasadą **subsydiarności** w pracy ONZ.

System bezpieczeństwa zbiorowego - ONZ

- Skuteczność globalnego systemu bezpieczeństwa jest OGRANICZONA przez:
  - niechęci dużych państw do postępowania zgodnie z zasadami Karty,
  - rozbieżne interesy geopolityczne jej członków nie pozwalają niekiedy na jednomysłność,
  - nowe pozapaństwowe zagrożenia, wobec których Rada nie posiada narzędzi,
  - szczupłe środki materialne, przekazywane przez członków do dyspozycji ONZ.

Regionalny system bezpieczeństwa zbiorowego

- ▶ **Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie**
– kontynuatorka Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1975);
- ▶ zgłoszona do ONZ jako regionalna organizacja, z zasadami stabilizującymi stosunki międzynarodowe i bezpieczeństwo w regionie, ma rozbudowaną strukturę instytucjonalną, ogólnopolityczną i wyspecjalizowaną w sprawach bezpieczeństwa;
- obszar OBWE jest strefą o najwyższej w świecie przejrzystości w odniesieniu do potencjałów państw i prowadzonej przez nie aktywności o charakterze wojskowym.

Współczesne formy bezpieczeństwa

- ▶ SOJUSZ: najstarszy instrument zewnętrznej polityki bezpieczeństwa państwa; to forma która służyła zwiększaniu bezpieczeństwa pojedynczego państwa, przywracaniu i utrzymywaniu równowagi między państwami czy grupami państw, oraz stabilizowaniu bezpieczeństwa w określonym regionie geopolitycznym;
- ▶ sojusz jest WZAJEMNYM DODANIEM DO WŁASNEGO POTENCJAŁU SIŁY PARTNERA (PARTNERÓW), czyli innych państw;

Współczesne formy bezpieczeństwa

- Wykonując zapisane w Karcie Narodów Zjednoczonych prawo do indywidualnej i zbiorowej obrony, państwa **zawierają układ sojuszniczy** w którym:
  - Atak zbrojny na jedno z nich jest równoznaczny z atakiem na wszystkich;
  - Udzielenie pomocy państwu napadniętemu, indywidualnie lub z innymi państwami sojuszu, wszelkimi środkami, w tym militarnymi;
  - Powołanie do życia wspólnych organów politycznych, wojskowych i innych, z zapewnieniem stałych konsultacji, koordynacji stanowisk, wymiany ocen i informacji – stały charakter współpracy;
  - Powołują wspólne mieszane oddziały wojskowe, w różnych miejscach na terenie państw; sojusznicy wspólnie strzegą swego terytorium.

Współczesne formy bezpieczeństwa

- ▶ WSPÓLNOTA BEZPIECZEŃSTWA - taki typ stosunków między państwami, w którym konflikt pomiędzy nimi jest całkowicie niemożliwy;
- ▶ **ustrojowa homogeniczność** państw (demokracja, rządy prawa, prawa człowieka);
- ▶ wszechstronna integracja i ponadnarodowe, wspólnotowe organy;
- ▶ 1954 traktat sojuszniczy UZE i Traktat Konstytucyjny 2004; Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony od 1999, jako część Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa (Maastricht); Europejska Strategia Bezpieczeństwa 2003 – zasady militarnego zaangażowania Unii na zewnątrz.